

Arkivsak: 21/01772-2

Pitesamisk kirkeliv

Sammendrag

Samisk kirkeråd har fått en oppfordring fra biskopen i Sør-Hålogaland bispedømme om avklaring av ansvarsforhold når det gjelder kirkeliv i pitesamisk språkområde. Det vises til årsrapporten der det ønskes en sak om hvordan dette kan ivaretas. Det overordnede ansvar for samisk kirkeliv ligger hos Kirkemøtet. Samisk kirkeliv er Kirkemøtets organ for samisk kirkeliv. Det vil derfor være naturlig at Samisk kirkeråd koordinerer og leder nasjonale oppgaver for pitesamisk, på samme måte som man gjør for andre samiske språk. For at et pitesamisk kirkeliv skal kunne revitaliseres, er lokalmenighetenes ansvar viktig. En revitalisering er avhengig av menigheter som ønsker å bruke pitesamisk språk og kultur i gudstjenester, trosopplæring ol.

Forslag til vedtak

1. Samisk kirkeleråd er glad for den samiske revitaliseringen som er i gang i pitesamisk område. Samisk kirkeråd som Kirkemøtets organ for samisk kirkeliv ønsker å støtte opp revitalisering av pitesamisk språk, kultur og kirkeliv.
2. Samisk kirkeråd gir sekretariatet oppdrag i å starte et arbeid med oversettelse av enkelte liturgiledd på pitesamisk språk.
3. Samisk kirkeråd ber om at det gis ressurser for menigheter som ønsker å arbeide med samisk språk, historie og identitet i pitesamisk område
4. Samisk kirkeråd ber de styrende organer i Den norske kirke om at det blir skapt rom for samiske uttrykk i gudstjenestelivet i pitesamisk område, både gjennom liturgi og utsmykning.
5. Samisk kirkeråd ser behovet for å øke kunnskap om språk og kultur i det pitesamiske område.

Saksorientering

Bakgrunn

Samisk kirkeråd har fått en oppfordring fra biskopen i Sør-Hålogaland bispedømme om avklaring av ansvarsforhold når det gjelder kirkeliv i pitesamisk språkområde. Det vises til årsrapporten der det ønskes en sak om hvordan dette kan ivaretas. Dette er et samisk språk- og kulturområde som innbefatter områder på svensk og norsk side sør for det om i dag anses for lulesamisk språkområde. Samisk kirkeråd vil med denne saken skrive ut et utgangspunkt for det videre arbeidet med samisk kirkeliv i pitesamisk språkområde.

Det er også nylig truffet formelle vedtak som aktualiserer saken ytterligere:

Gildeskål menighetsråd har 23. februar 2021 gjort følgende vedtak: *“Gildeskål sokn innfører nådehilsen eller velsignelse som samisk ledd i alle gudstjenester fra påsken 2021. Det søkes også om anledning til å benytte samisk kyrie N 969.6 i salmeboken som alternativt kyrieledd i hovedgudstjenestene. Menighetsrådet ønsker primært at det benyttes pitesamisk, siden Gildeskål tradisjonelt har pitesamisk tilknytning.”*

Presteforeningens stiftsstyre i Sør-Hålogaland bispedømme har også behandlet dette og følgende ble vedtatt: *“PF oppfordrer Sør-Hålogaland bispedømmeråd om å ta initiativ til at man utreder behovet for/og ønsket om bruk av Pitesamisk språk, og at man i Pitesamisk område kan bruke Pitesamisk i liturgien, samt at det legges til rette for autorisert oversettelse av liturgiske ledd til bruk for dette.”*

I Strategiplan for samisk kirkeliv løftes bruk av samisk språk generelt, et eksempel er 3.1. i Strategiplan for samisk kirkeliv der det legges opp til at samisk språk og kultur skal synes i gudstjenester over hele landet.

Denne saken vil derfor være en innledende sak hvor det vil antydes en mulig retning for det videre arbeidet. På kortere sikt vil konkrete tiltak som oversetting av utvalgte liturgiledd være et av tiltakene, på lengre sikt vil kirkeliv i pitesamisk språkområde ses på i en større helhet. Parallellt med dette arbeidet er også det samiske samfunnets oppmerksomhet forøvrig i større grad rettet mot området. Nylig ble en utredning om pitesamisk språk bestilt av Sametinget offentliggjort. Denne utredningen vil være nyttig også for det kirkelige arbeidet.

Samisk kirkeråd har i forbindelse med saksbehandlingen hatt kontakt med potensielle ressursmiljøer knyttet til arbeid med pitesamisk språk og kultur i Den norske kirke. Dette er menigheter som tilhører området på norsk side, i Beiarn, Skjerstad og Gildeskål. Det har også vært kontakt med det pitesamiske senteret i Beiarn, Duottara Ráfe. På svensk side har også sekretariatet vært i kontakt med Arjeplogs menighet. Tilbakemeldingene har vært positive fra ressursmiljøene.

Det pitesamiske språkets status

Pitesamisk er et av de samiske språkene på norsk side som har vært nesten helt borte. Man har få talere, om noen talere. På svensk side er det flere som behersker pitesamisk. Normeringsprosessen for et pitesamisk skriftsspråk startet i 2014 og ble vedtatt i 2019 av en arbeidsgruppe som hadde fått mandat fra Samisk parlamentarisk råd.

Sametinget ba i 2020 om et grunnlag for videre arbeid med skolte-, pite- og umesamisk språk i Norge – rapporten for pitesamisk språk ble offentliggjort 19. april, og denne kan være til hjelp for oss også i dette arbeidet. Liturgier på pitesamisk ble også nevnt i rapporten som en mulig synliggjøring av språket. I denne rapporten er det foreslått en rekke tiltak som handler blant annet om lovverk, stillinger, opplæring og samarbeid. Flere av disse tiltakspunktene vil være til gagn også for utvikling av kirkeliv i pitesamisk område.

Samarbeid over statsgrensene

Pitesamisk språkområde går over statsgrensene, og ressursene er begrensede, og disse må brukes på best mulig måte. Sekretariatet vurderer derfor at det må legges til rette for at det blir et samarbeid mellom menigheter på tvers over grensene. Dette anbefales å gjøres i samarbeid med Svenska kyrkan. I utredningen av denne saken har sekretariatet vært i kontakt med ressurspersoner både i samiske og kirkelige miljøer i pitesamisk område på begge sidene av grensen. Det umiddelbare inntrykket er at det er et behov for å bygge strukturer der menigheter i dette området, som ligger i Sør-Hålogaland bispedømme og Luleå stift.

Liturgiske ressurser

Etter å ha undersøkt er det funnet at det finnes et Fadervår som er oversatt, men ikke normert etter den nye ortografien. Det er ikke opplysninger om at det finnes nedskrevne liturgiske ledd. Sekretariatets vurdering er at utvikling av liturgiske ressurser må gjøres i samarbeid med menigheter på begge siden av grensen.

Ansvar for pitesamisk kirkeliv

Det overordnede ansvar for samisk kirkeliv ligger hos Kirkemøtet. Samisk kirkeliv er Kirkemøtets organ for samisk kirkeliv. Det vil derfor være naturlig at Samisk kirkeråd koordinerer og leder nasjonale oppgaver for pitesamisk, på samme måte som man gjør for andre samiske språk. I første omgang vil det mest realistiske å få oversatt noen liturgiledd.

For at et pitesamisk kirkeliv skal kunne revitaliseres, er lokalmenighetenes ansvar viktig. En revitalisering er avhengig av menigheter som ønsker å bruke pitesamisk språk og kultur i gudstjenester, trosopplæring ol. Vi har i dag en menighet som har ønsket å bruke pitesamisk språk. De vil være sentrale i en revitalisering. I tillegg til å bruke nyoversatte liturgiledd, vil de også kunne arbeide med å finne ut av om det finnes noen rester av pitesamiske språk i salmer, bønner eller lignende som mennesker i området har brukt men som er blitt glemt. På den måten vil man få et lokalt eierskap til revitaliseringen, som vi er helt avhengig av. Menighetene må få støtte til et slikt arbeid, for eksempel fra støtteordninger som Kirkerådet eller bispedømmet har.

Samtidig er en ny kirkelig organisering i støpeskjeen, og det vil være naturlig at organiseringen av kirkeliv i pitesamisk språkområde tenkes inn i dette arbeidet.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Utvikling av pitesamisk kirkeliv kan ha som konsekvens at det blir behov for menneskelige og økonomiske ressurser. I første omgang vil dette være mindre tiltak som kan tas innenfor de ordinære budsjetttrammene.